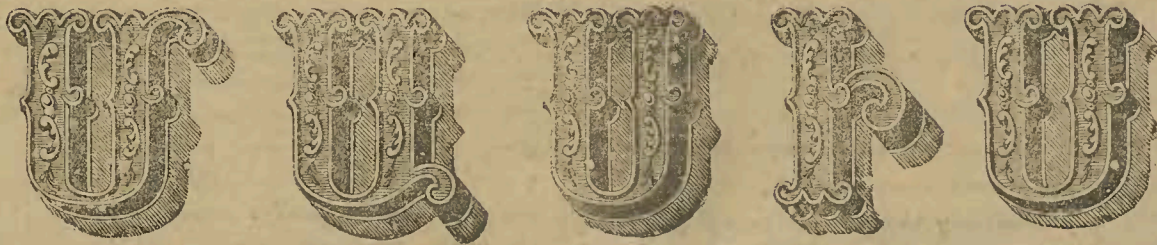

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ հմր. 8 Մհն.
Պաշտպանաց 10 Մհն.
Վեցամսեյ Կ. Պոլսոյ 5 Մհն.
Պաշտպանաց 5 Մհն.
Չքանութեան տարբ. մէկ անգամի հա-
մար 3 զուրուշ, երկու անգամի հա-
մար 2 զուրուշ, աւելի անգամներու
համար զատ սահմանափակ չկը-
լայ :

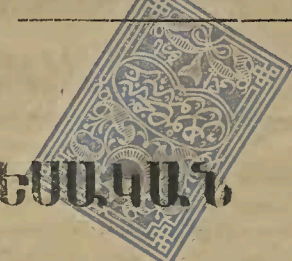

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԳԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Գրուած գրքաց լրացումը ճանաչու-
ած արժէքը խորագրութեան վրայ է :
Կրթական փութակներու նմանակ
կամ որ և ինչ գրութիւն խորագրի
— ճանաչելու պիտի ուղղուի : Գրա-
նիս Երեսօրէնքը ճանաչուած թիւ
198, Կորս խան, Մատիսի գրասեն-
եակը :
Ճանաչուած քաղաքական ան-
ձան չընդգրկուի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՏԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Մինչդեռ մէկ կողմանէ Պէրլինի
դաշնագրին գործադրութեան դէմ
եղած դժուարութեանց լուծումը կա-
ւետեն Եւրոպական հեռագիրքի միւս
կողմանէ Բուլղարի մէջ զինուորական
պատերազմութիւնը մեծ փութով յա-
ռաջ կը տարուին : Բուլղարի Բուլղարի
մէջ ունեցած զօրաց թիւն 250,000 ի
հասցնելէ զատ՝ Արքիմարտաւար
չուրջը նորանոր ամբողջութիւններ կը
շինէ : Նոյնը կրնէ նաեւ Ասիոյ կողմն
ալ. Կարսի և Արտասանի ամրու-
թիւնները մեծամեծ թնդանութեամբ
կ'սպառազինէ, և այն կողմերու զօ-
րաց թիւն ալ 60,000 ի կը հասնէ :

Միւս կողմէ Անգլիա ալ յատուկ
թնդանութեամբ մը Սե ծով կը զրկէ
Ռուսիոյ ծովագետաց գերքերն աչքէ
անցունելու : Միանշա՞ման կըսուի
թէ Անգլիական նաւատորմը նորէն
Կ. Պոլսոյ առջև պիտի դայ :

Բ. Գուռն ալ՝ ամենամեծ փու-
թով Չաթարայի, Մեծ—Չեքմէճէի և
Տերքոսի գիծերը կամրայնէ Անգ-
լիացի սպայից առաջնորդութեամբ,
և արդէն կըսուի թէ մայրաքաղաք
Բուլղարի կողմէն գալիք որ և է յար-
ձակումէ ապահովցած և անմատչելի
գիւղը մ'ստացած է :

Այս ամէն իրողութիւնը ապա-
գային համար շատ քաջաբերական
չեն երևիր, հետևաբար մտքերը նո-
րէն անստուգութեան և երկիւղի մէջ
կ'ընկնան, առեւտրական գործողու-
թիւնը կը թուլան, վարկը կը կասի,
արժեթիւղիք կ'ընկնան, և ընդհանուր
գեղեցութիւն կը տիրէ :

Բայց ամենէն աւելի այս վիճակին
անպատեհութիւնները թուրքիոյ վը-
րայ կը ծանրանան, թուրքիոյ, որ
իւր վերքերն հնար եղածին յայտ պա-
տելու և իրմէ սպասուած կամ մա-
նաւանդ պահանջուած անհրաժեշտ
բարենորոգումները գործադրելու
համար մտաց անգործութեան ու ա-
պահովութեան պէտք ունի :

Այս քիչ շատ անստորիկ և սպա-
նալից վիճակին պատճառն՝ Արեւել-
եան Բուլղարի խնդիրն է, որ Պուլ-
ղարաց զինեալ զոյցերով կը ներկա-
յանայ, բայց իրօք Ռուսիոյ կամակ-
ցութեան դուրսը կը կրէ, յորմէ պար-
զագէս կը հասկցուի որ Ռուսիա,
ինչպէս որ պայմանադրած էր Այլա-
թէֆանոսի դաշնագրութեան մէջ,
ընդարձակ Պուլղարիա մը կազմել կու-
ղէ, կամ մանաւանդ՝ գործն այնպի-
սի վիճակի մը մէջ գրած է, որ ու-
րիշ կերպ ընել խիստ դժուարին պի-
տի լինի : Պուլղարիոյ վերստեւտէ
Տոնուրօֆ—Բորուրօֆ իշխանը մի-
օրինակ կազմութիւն մը տուած է բու-

լղար դրամած Պուլղարիանի դաւա-
ռաց, կաղմութիւն մը, որ կատար-
ւած իրողութիւն մ'է այսօր, և յոր-
մէ Պուլղարը խիստ դժէքն : Այն
կաղմութիւնն աւելի հարկ պիտի լի-
նի Արեւելեան Բուլղարի դաւառաց
մէջ՝ Օսմանեան վիլայէթներու օրի-
նաց մօտ կաղմութիւն մը տալու հա-
մար, և ահա հաս է բոլոր դժուար-
ութիւնն :

Անգլիոյ կառավարութիւնը, կամ
մանաւանդ Լորտ Պիքսֆիլտ, ինչ-
պէս որ գիւրքն է մակաբերել, սաս-
տիկ կը դրդուի իրաց այս վիճակին
դէմ, որ Պէրլինի վեհաժողովին մէջ
իւր ըրած այնչափ ջանքն 'ի դերեւ
հանել կ'սպառնայ : Ռուսի և մոտ-
գիր է՝ 'ի հարկին պատերազմին իսկ
աչքն առնալով իւր շինածն աւելի չը
տալ : Այս կը համարուի զխաւարա-
պէս երկու կողմէ տեսնուած պատ-
րաստութեանց պատճառն :

Գաղղիական Մոնթիթէօր լրագիրն
այս նոր դժուարութեանց պատճառ-
խանութեան թիւնը բովանդակաբէս
Անգլիոյ վրայ կը ձգէ՝ պնդելով թէ
անոր շահատէր աշխարհափարութեան
արդիւնքն է : “Այն պահուն որ, կը-
սէ, Անգլիա հանգիստագէս կը յայ-
տարարէր թէ Արեւելեան խնդրոյն
լուծման մէջ՝ Եւրոպիոյ ընդհանուր
շահը միայն ապահովելու մտադիր է,
նախ իւր մասնաւոր շահերն ապահո-
վելու համար ձեռքի տակէ Ռուսիոյ
և մասնաւորապէս թուրքիոյ հետ կը
բանակցէր : Չէ մտադրուած այն ապ-
շութիւնն ու զոյրոյթն, որ շատ եր-
կիրներու մէջ ծագեցաւ, երբոր լըս-
ւեցաւ թէ Անգլիոյ կառավարութիւն-
նը ծածկաբար իւր ձեռքն անցուցեր
էր թուրքիոյ ամենէն կարեւոր և հա-
րուստ ստացուածներէն մին (Էլիպ-
րոս) : Անգլիա այն օրը խիստ դէշ օ-
րինակ մը առաւ : Ինչո՞ւ հիմայ կը
զայրանայ տեսնելով որ ուրիշներն ալ
իւր օրինակին կը հետեւին, և Ռու-
սիա ալ խոտոր ճանքաներով Այթի-
ֆանոսի դաշնագրութեան պայման-
ներուն վերագրուած կաշխատի : ”

Տեսնելով թէ Եւրոպական աշ-
խարհափարութիւնը պիտի յաջողի՝
այս կ'ընտրուի խնդիրն իրաւարարու-
թեամբ կործակելու, առանց նոր պա-
տերազմի մ'աղետից մասնելու զԱ-
րեւելք :

Գաղղիոյ Գիւղին տետրակն՝ Ե-
րկապոսի երմտական խնդրոյն, Էլիպ-
րոսի դրաման և Այթիֆ—Թուրք դաշ-
նագրութեան առթիւ Անգլիոյ և
Գաղղիոյ կառավարութեանց միջև փո-
խանակեալ պաշտօնաբերաց պատճէն-
ները կը հրատարակէ :

Յիշեալ գիւղականութեան թըղ-
թակցութեանց ընթերցումն կը հաս-
կըցուի, թէ Գաղղիա Արեւելից մէջ
իւր աւանդական աղբեղութիւնն ան-

վըթար պահել կուզէ, հետևաբար չը
ներեր որ Անգլիա Երկապոսի ու
Սուրիոյ վրայ իւր աղբեղութիւնը տա-
րապայման և բացառիկ կերպիւ ա-
ւելցնէ 'ի վնաս աղբեղութեան Գաղ-
ղիոյ : Անգլիա ալ ապահովից յայտա-
րարութիւններ ընելով, չերմ փա-
վաք կը յայտնէ որ Գաղղիա՝ արեւել-
եան աշխարհափարութեան մէջ Անգ-
լիոյ հետ միանայ, ինչպէս որ միա-
ցած էր Գրքով պատերազմին ժամա-
նակ և անիէ յետոյ, և չ'ի՞նչ որ
Ռուսական աղբեղութիւնն առաւել
ծանր կ'ընէ Արեւելից մէջ :

“Մեք բնաւ միտք չունինք, կը-
սէ Լորտ Սալիսբըրի, Արեւելից մէջ
Գաղղիոյ ունեցած շահերը խղճմուն-
ութեամբ յարգելու աշխարհափարու-
թիւննիս փոխելու : Մեր ջանքը պի-
տի լինի ամեն անհատից և կրօնից
միջև իրաւանց հաւասարութիւնն ա-
պահովել : Սակայն ասոր հետ մէկ
տեղ՝ թագուհոյն կառավարութիւնը
պարտական չ'ընեն որ ինքն Ասիական
թուրքիոյ մէջ գտնուող կրօնական
հասարակութեանց և ոչ միայն պաշա-
պանութիւնն իւր վրայ առնուի, ոչ
ալ դժուարութիւն հանել կաթիլիկ
շահուց պաշտպանութեան դէմ, զոր
Գաղղիա ստանձնած է : ”

Անգլիոյ կառավարութեան այս
յայտարարութիւնները մեծ աղբե-
ղութիւն մը չեն ըներ Գաղղիացւոց
վրայ, որովհետեւ կ'զգան Գաղղիա-
ցիք թէ Անգլիոյ կողմէն բնաւ զո-
հողութիւն մը չ'այս 'ի նպատակ իրենց,
ընդհանրապէս՝ Գաղղիա՝ Անգլիոյ
աշխարհափարութեան անձնուէր ար-
բանեալ մ'ըղած կըլինի Արեւելից մէջ՝
միմիայն Անգլիոյ շահուն համար :
Այս տեսութեամբ Անգլիոյ առա-
ջարկած աշխարհափարական միու-
թիւնը չեն ընդունիր :

Քուռիէ Տ'Օրիան լրագիրը կը շա-
րունակէ իւր արշաւանքը մեր Պատ-
րիարքին և աղբեղին ժողովին դէմ :

“Երբոր, կըսէ, Մէհմէտ Բ. Կ.
Պոլս կը պաշարէր, Յուսայ կոտան-
դին կայսեր խորհրդականները՝ փո-
խանակ թուրքերուն ձեռքէն մայ-
րաքաղաքն ապստեղու հնարը խոր-
հելու, Ֆիօթենցայի եկեղեցական
ժողովին խնդիրներով կ'զբաղէին :

“Հայոց աղբեղին ժողովն ալ գրե-
թէ նոյն վիճակին մէջ է այս օրուան
օրս : Մինչդեռ Հայ լրագիրը Անա-
տոլոսի մէջ իրենց եղբարց կրած տա-
ռապանքը նկարագրող նամակներ կը
հրատարակեն, Հայոց աղբեղին ժո-
ղովը, փոխանակ անոր դարմանը
դ տնել ջանալու, ունայն վիճաբանու-
թիւններով ժամանակ կանցունէ՝ Պատ-
րիարքն ու քանի մը խնայի Հայերն
արդարայնեալ համար, որք վարչա-
կան խնդիրներով թեան եղջերուաբար
յոյացան . . . ”

Այս յաւաքարանէն ետեւ՝ Քու-
ռիէ տ'Օրիան հսկող 27 ի Ընդհա-
նուր ժողովը կը ընձնագրատէ բաւական
խստութեամբ, և Պէրլեան Էֆէնտիկ
դատը կը պաշտպանէ՝ առանց կա-
տարեալ և ճիշդ տեղեկութիւն ունե-
նալու խնդրոյն ետեւեան և պարա-
զայից վրայ :

Քուռիէի յօդուածին նկարագ-
րական մասին սխալները թողլով որ
քիչ օրէն հրատարակուելիք առե-
նագրութեամբ ուղղուին, մեք մի մի-
այն վերոյիշեալ պարբերութեան վը-
րայ կամիտիւնք մեր ուշագրութիւ-
նն և կըսենք թէ Հայոց Աղբեղին
ժողովը Անատոլոսի մէջ Հայոց կրած
հարստահարութեանց ամենէն աղ-
բու կամ անիւնց դարմանը՝ վարչա-
կան խնդիրներով թեան մէջ գտած էր :
Քուռիէ եղջերուաբար կը համարի
զայն. շատ լուս. ենթագրերը մեր ալ
որ եղջերուաբար մ'էր. բայց ի՞նչ
ընելու էր, ուրիշ ի՞նչ դարման կար,
զոր Հայոց Պատրիարքն և Աղբ. ժո-
ղովը չ'էին կրցած մտածել և գտնել :
Քուռիէ գտնէ մարդասիրաբար յոյց
տալու էր, ինչպէս որ անցեալները
խոստացած էր, որպէս զի աղբն ալ
լուստուորուելով իւր ընթացքն ըստ
այնմ ուղղէր :

Մեք կ'սպասենք Քուռիէ տ'Օ-
րիանի աղետամիտ խորագրապետէն,
որ նկուռ՝ բայց յաւաքիմասեր աղբի
մ'արժան եղած վնասներութեամբ
վարուի Հայոց հետ. այսինքն՝ փոխա-
նակ խստութեամբ դատելու, իբրեւ
կարեկից բարեկամ՝ իմաստուն խոր-
հուրդներ տայ անոր :

Մեր աղբայիններէն շատեր տա-
կաւին կ'սպասեն տեսնել Քուռիէ
տ'Օրիանի այն խոստացած յօդուածն,
որով պիտի ցուցնէր թէ Հայոց աղբն
ի՞նչ ընթացք բռնելու կամ ի՞նչ
խնդրելու էր, որպէս զի կարենար
և գուցէ դարձեալ կարենայ ձեռք
բերելուրկէ որ անկ է :

ՀՆՈՒԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 13 նոյ.
Երեսօրէնքի ժողովը Պ. Պոլսի մի-
ընտրութիւնն ուղեւորաց :

Լոնտոն 18 նոյ.
Պարլիմենտ Մօրթիկ Բաթիկ ուղղեալ
հեռագիր մը կըսէ թէ Դուլֆօլօնի կաման
Աւստրիան շահելու և Անգլիան առանձ-
նացնելու համար ըրած ջանից մէջ ա-
պարդիւն երէր է :

Համ 18 նոյ.
Լոնդոնը կը ծանուցանեն թէ Խոտ-
վի թագաւորը գարնէն ուղղ Եւրոպոյ
ծը մղելու անդ ինքն իրաւաստեան մ'է
եղեր :

Լոնտոն 20 նոյ.
Խորհրդ Եւրոպայի անդամներէ և այլ Ե-
րեւելի քաղաքացի անհրկ յաղկացեալ պատ-
դամաւորութիւն մ'ունենողութիւն խորհ-
րեց Լորտ Պիքսֆիլտին՝ Անգլիանաւանայ

գործերուն վրայ խոսելու համար : Լորտ Պիլոնաֆիլա չուգեց ընդունել ըսելով՝ որ եթէ թշնամութիւնը ծագին , կառավարութիւնն անմիջապէս կըղումարէ խորհրդարանը :

Այս առումը հասած հետաքննչք

Պիլոն 19 նոյ.

Աւագ աժողովն այսօր բացուեցաւ : Սերունական ճառը փոխառութեան առաջարկութիւն մը կը ծանուցանէ :

Ֆորէնցա 19 նոյ.

Սինեօրիա հրապարակին վրայ հայրենասիրական ցոյց մ'եղած միջոցին , Օրսինեան ուսմը մը պայթելով երկու հոգի մեռան , քանի մը հոգի ալ վերաւորեցան :

Փարիզ 19 նոյ.

Երեսփոխանաց ժողովին մէջ Պ. Բազո Պիլոնարութեան ընտանական գործողութեանց մէջ կառավարութեան բընական ընթացիկ վրայ հարցում մ'ընելով , ժողովը՝ ներքին գործոց նախարար Պ. Մէրլէրի առակարկութեամբ պարզ օրակարգին անցաւ ստուար մեծամասնութեամբ :

Լոնտոն 21 նոյ.

Աֆղանստանի Էմիրը վերջնագրին որոշած պայմանաժամուն մէջ , այն է մինչեւ երէկ՝ նոյ . 20՝ պատասխան չտալով , նախարարաց խորհուրդն երէկուան նըստին մէջ որոշեց հեռագրել Հնդկաստանի փոխարքային որ անմիջապէս Անգղիական զօրքն Աֆղանստանի վրայ քալեցնէ :

Լոնտոն 19 նոյ.

Օտ. Բոն.	44 7/16
Փոթ.	1865 44 3/4
»	1869 44 1/5
»	1871 53 5/8
»	1872 22 1/2
»	1873 42 3/4
»	Կոյստ.
»	72 1/8
Անգլ. Բոն.	95 7/8

Փարիզ 19 նոյ.

Օտ. Բոն. 11,57 1/2

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թուրք լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Կ. Պոլսոյ քաղաքային պահպան զինուորութիւնը քիչ օրէն հրատարակուելիք կայսերական հրամանագրով մը պիտի լուծուի :

Վաղըթ լրագիրն ոչ պաշտօնական՝ բայց արժանահաւատ աղբիւրէ մ'եկած տեղեկութիւններէ առնելով կը ծանուցանէ թէ Պոլսոյ հրոսախումբեր Սէրէյի շրջակայ գիւղերն ապստամբել սկսելով , տեղական իշխանութիւնք քանի մը վաշտ զօրք զրկել են անոնց վրայ , և թէ սաստիկ կռուէ մ'ետեւ , Պոլսոյ հրոսախումբերն 700 մարդ կորսնցնելով ցիրուցան եղեր են :

Փիլիպէէն լուր կուտան թէ միջազգային յանձնաժողովին անդադանքի անգամը Թայմըի թղթակցին հետ ըննութիւն մը բացել է Պոլսոյ քաղաքի գործած անգլիական զինուորական վրայ , և տեղեկագիր մը շինելով յանձնաժողովին մատուցել է՝ հրաւիրելով որ յիշեալ վիճակին վերջ տալու համար հարկ եղած ջանքն ընէ Ռուսական իշխանութեանց քով : Յանձնաժողովին անգամը հաւանութիւն տուեր են այս առաջարկութեան , բայց Ռուս անգամէն , որ յանձն չէ առել ստորագրել :

Մայրաքաղաքիս նաւահանգիստը գտնուող ճարտական Սէյիքի քորվէթին պաշտօնակալներն երեքշաբթի օրը վեհ . Սուլթանին ներկայանալու պատիւ ունեցան , և նոյն իրիկունը Սէյիքի քորվէթը մեկնեցաւ մայրաքաղաքս 'ի Բօր-Սայիտ :

Օսմանեան երեսփոխանական ժողովոյ երկու շրջաններուն մէջ ալ անգամայնութիւն ըրած և շատ անգամ վիճաբանութեան մասնակցած խողանք Մուսթաֆա էֆէնդին՝ խողանի վերջին ապստամբութեան մէջ մատ ունեցած ըլլալով Կ. Պոլսի բերանեցաւ և ոստիկանութեան բանտը դրուեցաւ :

Վաղըթ կը ծանուցանէ թէ Բուսթիլէն երկու պայթեցումներէն առաջ , որոց երկիրը Պոլսոյ թողնուած է , Սուրիոյ , Հալէպի , Ալաշայի , Գոնեայի , Տիարպէքիւրի և Մարաշի գաւառները պիտի զետեղուին :

Ելուժտից նախարարութիւնը տէրութեան տարբերուն , մաքսերուն , տասնորդներուն և այլոց վարչութեան մէջ նենգութիւն երկու հանող անձանց շնորհուելիք վարձատրութեան նկատմամբ յատուկ օրէնք մը խմբագրելով Պետական խորհրդոյ քննութեանը ներկայեց :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Է Ս Ն Ա Մ Ը Ո Ւ Մ Ո Ւ Մ Ի Է	
8 նոյ. չորեքշաբթի իրիկուն	42,12
9 նոյ. հինգշաբթի առաւօտ	
բացուեցաւ	43,
կէս օրին	42,42
Բուսթիլի երկաթուղի	Ֆր. 44 30
Թղթագրում	Լր. 347
ԸՆԹԱՅԻ ԱՐԺԵՊԹՈՑ	
Կ. Պոլսի 8 Նոյեմբեր	
Սօսիթի յանձնարարութ. Անգլ. Լր.	4,22
» ֆոխանակութեան	3, 5
Կ. Պոլսոյ Պանդային	6,10
Քրէտի յանձնար.	4 35
Քրէտի Օսթրո-թուրք	—
Փոթ.	1863 68
»	1865 70
»	1869 68
»	1872 20 1/2
»	1873 62
Թրամուայ	Օտ. Լր. 4 47
ԸՆԹԱՅԻ ԳՐԱՄՈՑ	
8 Նոյեմբեր	
Անգլ. Լր.	109 48
Նարթիսի տակ	87 48
Խմբակաւ Ռուս	89 21
Գլխաւոր	51 10
Հինգ փրանք	—
Հինգ նոյ	419 20
Պիլին	478

Ս.Ջ.Գ.Ա.ՅԻՆ

ՀՐԱՒԻՐ ԱՌԱՋԱՅԻՆ ԵՐԵՄԻՍՈՒՆՍ

Ազգային ժողովը նիստ ունի յաւաքիկայ ուրբաթ նոյմ. 10 'ի Ղալաթի :

Ատենը պիտի բացուի ճիշդ ժամ 6ին և գոյուր 10ին :

Հրաւիրեալ են Երեսփոխան Էֆէնդիններն՝ իրենց ազգասիրական պարտականութիւնը կատարելու փութալ :

6 նոյեմբ. 1878

'ի Պատրիարքարանի Հայոց

Կ. Պոլսի

ՊԱՏՐԻԱՐԿ Կ. ՊՈԼՍՈՑ
ՆԵՐՔԻՆ ԱՐԺԵՊԹՈՑ

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Առաջարկութիւն երկուց երեսփոխանաց՝ երեսփոխան Պէկեան էֆէնդինի մասին .
2. Պատրիարքարանի պաշտօնակալաց ամսական խնդիր .
3. Տեղեկագիր յարարերութեան գրականի՝ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան գէմ եղած գանգատանաց համար .
4. Տեղեկագիր նախաձեռնութեան գրականի՝ Պէկեան էֆէնդինի ամբաստանադրոյն նկատմամբ .

Ատենադպիր
Հ. Ս. Աւագեան

Երէկ Քաղաքական ժողովը գլխաւորաբար Տնտեսական խորհրդոյ և Ելուժտից հոգաբարձութեան միջև ծագած խնդրով լըսողեցաւ , և այս երկուքին մէջ յաջողեցաւ համաձայնութիւն գոյացնել :

Մարաշէն մայրաքաղաքիս Հայրենիք անուն թերթին գրուած նամակ մը հետեւալ տեղեկութիւնները կուտայ Չէյթիլունի վրայ .

Ղազանի խնդիրը լինալէն յետոյ , 2 վաշտ զօրք Սէն գալով և 5 զուռն ալ Մարաշէն երթալով՝ Մարաշէն 3 ժամ հեռաւորութեամբ Սէյսուն գետին կամուր :

Ջին քով բանակեցան : Ունեցելը յորդորելու յատուկ պաշտօնիւ Սէն Բարձր . Չիյա և Ճէյթիլ ժաշաներու հրամանաւ խրկուած Հաճնոյ առաջնորդ Գեր . Տ. Պետրոս սրբազան և Մեծ . Ղազանեան Գերդար էֆէնդին 'ի Չէյթիլուն գաղին և վաշաներու բարձր հրամանն հաղորդելով պէտք եղած խրատներն տուին , և մի քանի երեւելի անձանց բաժակաւորն գալով իրենց հաւատարմութիւնն և յարգանքնին մատուցանել առաջարկեցին . ընդամենը 40 ի չափ շարագործներն արգէն մէկ երկու ամէն 'ի վեր լեռները քաշուած ըլլալով հաւատակ ժողովուրդը պատնը ունեցանային ընդունեցին և առաջարկութեանց լաւ անուանին և չաւրադործաց բռնուելով իրենց ալ տրոց վեղցունել և մարդասպան գայմազամ Տուռաին տեղ յանձնուի 15 տարւոյ բանտարկութեան դատաւարտուող խեղճ վաշի Միւրաշ ազգայնոյն և Հիւսէյի նին ազատութիւնը խոնարհաբար աղաչեցին . այս խնդրոյ մասին արդէն փաշաներն խօսք տուած ըլլալուն՝ յիշեալ սրբազանն և էֆէնդինը պիւրեք վտահեցուցին , միմիայն ասոնց օտարական և իրենց անձանք ըլլալուն պատճառաւ Մարաշի առաջին երեւելիներէն Մուրատեան Մեծ . Գերդէ էֆէնդին որ բանակը կը գտնուէր , ուղեցին որ նորա 'ի վաղուց անտի տուած բարի խորհուրդներուն շնորհք վայելեն . անմիջապէս Նուրին Մեծապատուութիւնը յիշեալ երթալով զիրենք վտահեցուց , և համալրելով 20 ի չափ երեւելիներ հետն բերելով հաւատարկութիւնն և յարգանքնին մատուցանել տուաւ բանակին : Հրամանատար ներն և ամրոյթ բանակը դռն ըլլալով 2 օր ետքը շտակ Չէյթիլուն դաղին և Ս. Աստուածածնայ վանքին մօտ բանակեցան . ամրոյթ Ունեցել ժողովուրդը ուրախութեամբ զիրենք ընդունեցին և չարազործներն 30 էն տեղին գալով անձնատուր եղան . միայն 20 ի չափ սրկականք փախչելով ուր ըլլանին յայտնի չէ . ահա այսպէս Չէյթիլունի ապստամբութեան խնդիրը լինցաւ 'ի մեծ դարմաշուքն և 'ի նախատինս անոնց որք ամրոյթ Չէյթիլունի ապստամբ կանուանէին . . . :

Հալէպու Բարձր . կուտալին շարաթ մ'առաջ գալով յիշեալ գնաց հսկելու որ ամիրաւութիւն մը չգործուի , հոն պատժական ատեան կազմուեցաւ . դուրսուցուած ինչքերն իրենց տիրոջ կը յանձնուին և ժողովուրդը հանդարտութեամբ , տարիէ մ'ի վեր զիջուած տուրքերն կը վճարէ :

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԷՄ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ

ԵՒԴՈՎԱՅԻՆ ԳՐՈՒՄՍՆ ՆԱՄԱԿ

(Ծառ . և վեճ Խե . Բե . 2199)

Դեռ մի քանի շաբաթի չափ առաջ , Բագինից Նորեպաններէն Պաղով Օհանի կարաւանն կողպուուելէր Չէյթիլուն , եւրոպիոյ և Ամասիոյ մէջ տեղ , Չէյթիլ Պաղովին տուէ : Ես ստուգած եմ զայդ , ոչ միայն ուրիշներէ , այլ և կողպուուող Նորեպանն և ճանապարհորդներէն լսելով կողպուուուելը կը պատահին խեղճ Սէրտարի Ղարթ Օսման պէյին և եղեւ լուծելը կը յայտնեն : Ղարթ Օսման , որ ինք ալ Չէյթիլ է , կը հասնի Չէյթիլ աւազակներուն ետեւն , երկու կողմէն չըրացանաձգութիւններ կը լինին , բայց այդ կողմ ոչինչ հետեանք չուենար . . . : Այս մասին ես տեղեկութիւններ հաւաքեցի նոյն իսկ Չէյթիլի-պէյի պահականոցին մէջ կեցող ոստիկաններէն : Բայց խոհեմութիւն չեմ կարծեր առ այժմ չըրատարակել Ղարթ Օսմանի մասին ինձ տրուած տեղեկութիւններն : Ինչ հարկ կայ երկար պատմել Պաղովի կարաւանի կողպուուելն , երբ մի և նոյն տեղ մեր վրայ ալ յարձակեցան Չէյթիլներն : Ապա տեմբեր 29 ին մեկնեցանք Ամասիոյն դէպի Եւֆրատ , և հետեւեալ օր , շաբաթ , առաւօտեան ժամ 1 1/2 ին հասանք Չէյթիլ-պողպիլի մօտ : Չէյթիլի-պէյի պահականոցն առջև Թաշօղաքի գիւղացիներ մեղ իմաց տուին որ Չէյթիլ աւազակներ Նորիներուն դանդաղներու ծայրը լսելով , եկած բռնած են Չէյթիլ-պողպիլի նեղ անցքն : Մեր կարաւանի առաջ-

ընթաց մասին մէջ կը գտնուէին : Ինչպէս պահականոցն ստուգել որ կարաւանի միւս մասերն ալ գալով միանանք : Ամրոյթ կարաւանն 200 ի չափ Նորիներէ կը բաղկանար և 20 ի չափ զինակիր կար կարաւանին մէջ , յորոց մի քանին վառօք չուէին , մին հրացան ունէր բայց կայծքարն 'ի որուած էր , ուրիշն ալ երկաթի մի կտոր կախած էր իւր վրայ , բայց գործածել չէր պիտի : Պահականոցի ոստիկանն , չէր կարաւանապետն որ Չիւն-կիւղի Տափկօ Մարի Յովհաննէս աղբաւըն էր , և երեք չորս զինակիր Նորեպաններ զնացին զիտել աւազակներն մի բարձր տեղէ և բռնեցին ճանապարհին վրայ մի անցք , ուստի երկու կար որ Չէյթիլները դային պաշտէին զմեզ վտահականոցին առջև , երբ տեսնէին թէ կարաւանի գալը կուշանայ : Վերջապէս երբ ամրոյթ խեղճն որ մի քանի կարաւաններէ կը բաղկանար՝ միացաւ , համարձակեցանք անցնել Չէյթիլ-պողպիլին , և աւազակները տեսնելով մեր բազմութիւն , քաշուեցան դէպի լեռներ : Եթէ ուղի նկարագրել այն սարաւի , որ տիրեց կարաւանին մէջ գտնուող ընտանիքներուն և մի քանի թուապիւր ճանապարհորդներու վրայ , որք կարծես թէ ցրտասարուաւ բոլոր մարմնով կը դողդողային կաթիլափելով առամներն և թուլութեամբ կանիթէին իւրեանց բաղդ որ այսպիսի անապահով երկրի մէջ ծնած էին , այդ ժամանակ շատ կերկարէր նամակ : Ես ալ կը մտածէի թէ մեր կարողացանք այսպիսի բազմութեամբ անցնել , բայց ուրիշներ ինչ տիրոջ ընեն Եւրոպ , մեր անցնելէն յետոյ մի ուրիշ կարաւան կողպուուել էր և այդ տեղ Սեղեօք Չէյթիլի որ բարեխնամ կառավարութիւնն այդպիսի վտանգաւոր տեղեր փոխանակ երկու ոստիկանի հինգ վեց տափեան դէն և իւրաքանչէս ժամ հեռաւորութեամբ մի քանի պահականոցներ հաստատէ . . . : Մեզ հանդիպող Չէյթիլները 10 ի չափ էին , երկուքն հետեւեալ , մնացածները ձիաւոր , բոլորովին զինուած : Այն կողմի բնակչաց պատմաւ ծին նայելով , 16 հարուածեան ընտիր Մարթինի հրացաններ ունին եղեր ամենն ալ : Այդ խումբի աւազակներն է Չէյթիլի Գարի Մարի , նորիկն ընկեր Չէյթիլի Հաճի Կուսուֆի աւազակապետին , որ իւր անդլութեամբ շատ անուանի եղած էր Սամսեթի կողմեր , և որ երկու տարիի չափ առաջ սպանուեցաւ մի գիւղացին :

Լեռներն թողուել և իջնելը քաղաքի մերձակայներն : Ես չպիտի պատմեմ և կա՛մ աւազակութիւններն , ևս չպիտի պատմեմ մի քանի կարաւաններու կողպուուած ժամանակ աւազակներու առնելն թէ « միւսլիմանը վէ կեպուրար պըրլըն » և մինչև անգամ կասկածելի համարուածներու թրիստութիւն զինելը , այլ պիտի պատմեմ միայն շատերէն երկու դէպք , որք ցոյց կը տան Չէյթիլներու ուղիւ եւ իւրեանց անձ պաշտպանել աւազակներու դէմ , պատժուած են տեղական անխնամ կառավարութիւններէ : Միթէ ինքնապաշտպանութիւնն ալ արդիւրեւ է : Չէյթիլ աւազակներու մի խումբ շատ անգամ յարձակելով Եւրոպիայէն մի ժամու չափ հեռի Պիտիլիւն ճիւղ հայաբնակ գիւղին վրայ , կը կողպուեն : Ամսի չափ յատաճ երբ դարձեալ մի քանի ձիաւոր Չէյթիլներ կը յարձակուին Պիտիլիւնի վրայ , գիւղացիներն խմովին կեղնեն , կը բռնեն այդ Չէյթիլներն , և կապելով կը բերեն Եւրոպիա կը յանձնեն Գալաթիային որ գիւղացիներն ալ Չէյթիլներուն հետ կը բռնատարի : Յետոյ Չէյթիլներն կարգաւանան , վաճառականներ կը լինին զորս կողպուելու եւ եղեր Չոյ գիւղացիներն : Մահմադական գիւղացիներ տեսնելով Չէյթիլներու գիւղացիներն , ևս կը յանձնակալակ փոխութիւն կը տան , բայց ըսող չիտայ : Չէյթիլ աւազակներն կարճակուն , իսկ Չոյ գիւղացիներն որք ուղիւ էին իւրեանց անձ պաշտպանել , գեւ ջայտը չղթայալով կը մնան Եւրոպիոյ բանտին մէջ և մին ալ մահաւոր ճիւղապետ իւրեանց անձ ծերուէն հիւսիսէն եկած , արտաստուելով կը խնդրէ երախտաւոր տալ և հիւանդ որդին առն տանել , բայց կը մերժուի . . . :

